

Avizul Comitetului Economic și Social European privind economia socială în America Latină

(2012/C 143/06)

Raportor: **dl Miguel Ángel CABRA DE LUNA**

La 18 ianuarie 2011, în conformitate cu articolul 29 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, Comitetul Economic și Social European a hotărât să elaboreze un aviz din proprie inițiativă cu privire la

„Economia socială în America Latină”.

Secțiunea pentru relații externe, însărcinată cu pregătirea lucrărilor Comitetului pe această temă, și-a adoptat avizul la 24 ianuarie 2012.

În cea de-a 478-a sesiune plenară, care a avut loc la 22 și 23 februarie 2012 (ședința din 22 februarie 2012), Comitetul Economic și Social European a adoptat prezentul aviz cu 141 voturi pentru, 3 voturi împotriva și 4 abțineri.

1. Concluzii și recomandări

1.1 Prezentul aviz are ca obiectiv analiza economiei sociale (ES) a Americii Latine ca sector organizat al societății civile care, în general, a fost exclus din activitățile de cooperare ale Uniunii Europene (UE). Această analiză ține seama de diversitatea latinoamericană și recunoaște diferențele dintre cele două regiuni. Acesta este motivul pentru care se consideră adecvată utilizarea, în scopul prezentului text, a termenului de „economie socială și solidară” (ESS), fără a aduce atingere altor termeni existenți.

1.2 Prin Rezoluția sa 47/90, ONU a declarat prima sâmbătă din luna iunie a fiecărui an Ziua internațională a cooperativelor, iar prin Rezoluția sa 64/136, a declarat 2012 Anul internațional al cooperativelor. OIM a recunoscut, cu diverse ocazii (îndeosebi în Rezoluția sa 193) aspectele pozitive ale cooperativelor și ale ESS. FMI și Banca Mondială și-au manifestat, de asemenea, interesul pentru acest sector. UE, la rândul său, a recunoscut în repetate rânduri importanța cooperativelor și a economiei sociale. La rândul său, BEI participă la proiecte cu întreprinderi din cadrul ESS din America Latină. De asemenea, MERCOSUR și alte instituții din America Latină au recunoscut importanța acestora, în termeni similari. Prezentul aviz exprimă o poziție asemănătoare.

1.3 Scopul prezentului aviz este, de asemenea, de a pune bazele lucrărilor pregătitoare ale CESE în vederea celei de-a șaptea reuniuni a organizațiilor societății civile din UE și America Latină, care va avea loc la Santiago de Chile, în 2012. Se propune să fie invitați să participe atât la lucrările pregătitoare, cât și la reuniune reprezentanți ai ESS din America Latină și din UE, pentru a studia conținutul prezentului aviz prin intermediul unui dialog constructiv. Se propune, de asemenea, ca cea de-a șaptea reuniune să se pronunțe asupra rezultatelor acestui dialog. CESE constată că, în America Latină, ESS soluționează situații grave de inegalitate socială și economică și de încălcare a drepturilor fundamentale ale omului. ESS reprezintă un instrument-cheie în lupta pentru munca decentă și pentru eliminarea aspectului informal în societate și economie, jucând un rol esențial în cadrul proceselor de dezvoltare locală și coeziune socială. ESS favorizează pluralitatea și democrația economică, drept care, se consideră prioritară încurajarea tuturor acestor capacități și efecte, contribuind la o schimbare necesară a modelului de producție.

1.4 Coexistența și cooperarea dintre diferitele tendințe ale ESS din America Latină sunt considerate a fi foarte utile. Pe de o parte, trebuie promovată o ESS cu un caracter antreprenorial mai pronunțat, care să includă obiective întemeiate pe principiile solidarității și să nu acorde prioritate sporirii beneficiilor, aducându-se, astfel, o contribuție mai importantă la realizarea bunăstării generale. Pe de altă parte, trebuie încurajată o ESS cu o componentă mai importantă de transformare socio-politică, care să plece de la premisa că întreprinderile trebuie să fie eficiente și să obțină beneficii, creând rețele care să le permită să se mențină pe piață. În acest scop, ESS nu trebuie să se întemeieze pe o economie a sărăciei, ci pe o logică a evoluției tendințelor, asociind dezvoltarea, eficiența economică și justiția socială pentru a eradică orice tip de inegalitate.

1.5 ESS din America Latină se confruntă cu probleme esențiale care îngreunează dezvoltarea sa, lipsa de vizibilitate socială și instituțională fiind una dintre cele mai grave. La aceasta contribuie lipsa de procese de măsurare și cuantificare riguroase, care împiedică evaluarea amplitudinii sale și a efectelor sale sociale importante. Este urgent să se întreprindă o acțiune mai relevantă în elaborarea de statistici omologate la nivel internațional în țările din America Latină, cu colaborarea unor organisme internaționale cum ar fi CEPAL, ACI-Américas, FUNDIBES, CICOPA sau CIRIEC. Lipsa de prezență instituțională a organizațiilor reprezentative ale ESS reprezintă, de asemenea, o problemă gravă care trebuie rezolvată prin recunoașterea acestor organizații de către administrația publică și ceilalți parteneri sociali ca interlocutori în cadrul instituțiilor care exercită funcții consultative în ceea ce privește politicile sociale și economice. Consiliile economice și sociale și alte organisme de participare socială reprezintă un instrument adecvat pentru a asigura participarea organizațiilor din cadrul ESS.

1.6 Cu câteva excepții semnificative, lipsa de politici publice integrale și participative în ce privește ESS reprezintă un obstacol important pentru consolidarea și evoluția acesteia. Este indispensabil să se depășească stadiul propunerilor care au la bază doar ajutoare economice directe, fără compensare, și să se promoveze acțiuni menite să soluționeze problema surselor sale de finanțare. Trebuie abordate politici structurale de interes general care să includă decizii în materie de legislație, alături de dezvoltarea educației în domeniul inovării și dezvoltarea capacităților profesionale, și în mediul universitar.

Trebuie consolidată prezența ESS în dezvoltarea protecției sociale, prin intermediul sistemelor de sănătate gestionate împreună cu utilizatorii. Trebuie consolidate politici publice autentice a căror continuitate să fie asigurată independent de schimbările succesive de guverne.

1.7 Sindicatul și alți actori sociali, printre care se numără ESS, pot, în cooperare, juca un rol fundamental în dezvoltarea de mecanisme instituționale menite să combată cazurile de nereguli și fraude legate de economia informală și apariția unor falși lucrători independenți. Ele pot, de asemenea, contribui la garantarea muncii decente și a unor servicii publice universale și de calitate și la încurajarea activităților de consolidare a capacităților.

1.8 Politica de cooperare internațională a UE în privința Americii Latine în materie de ESS ar trebui să țină seama de reflecțiile și propunerile formulate în prezentul aviz. Trebuie elaborate proiecte de cooperare menite să transforme întreprinderile viabile din cadrul ESS în agenți ai coeziunii sociale, dezvoltării locale, pluralității, democrației economice și legalizării masive a economiei și a muncii. ESS trebuie să ocupe un loc prioritar în cadrul cooperării UE, cu obiectivul de a favoriza consolidarea de rețele care servesc drept agenți în executarea politicilor de cooperare economică și dezvoltare. Proiectele de cooperare în materie de ESS trebuie să favorizeze coordonarea agenților și a rețelelor acesteia, evitând fragmentarea și suprapunerea eforturilor: este esențial să se realizeze acțiuni cu un caracter mai internațional și strategic.

1.9 Pe de altă parte, este necesar ca, în perioada actuală de criză globală, să se întărească relațiile economice și comerciale între ESS din UE și cea din America Latină. Experiențele în materie de bune practici ale ESS din America Latină pot servi drept exemplu de urmat. Trebuie subliniată necesitatea ca acordurile comerciale semnate cu țările din America Latină să încurajeze dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii și a microîntreprinderilor și, concret, a ESS.

2. Economia socială în America Latină

2.1 Dualitatea conceptului

2.1.1 Modul în care prezentul aviz abordează ESS din America Latină pornește de la două premise inevitabile: prima o constituie diferențele care există între realitățile sociale ale UE și cele ale AL, iar cea de-a doua faptul că AL nu este o zonă omogenă. Astfel, analiza realizată în cadrul prezentului aviz ține pe deplin seama de această diversitate. Aceasta are, totodată, ca obiectiv identificarea de domenii comune care să permită cooperarea în condiții de egalitate, ținând în același timp seama de transformările prin care trec ambele regiuni ⁽¹⁾.

2.1.2 În America Latină se utilizează în principal doi termeni, și anume „economie socială” și „economie solidară”. Cel de-al doilea este utilizat în mod mai generalizat, existând

însă controverse în ce privește semnificația sa (în ceea ce privește noțiunea de „economie populară”, de exemplu). În Europa s-a consolidat termenul de „economie socială” (ES). Acesta corespunde unui concept cu conotații antreprenoriale clare, care se înscrie în sistem ca mod alternativ și diferit de acțiune și pentru care „scopul lucrativ” nu este o problemă în sine. În această privință, elementul crucial îl constituie modul de repartizare a excedentului realizat, dat fiind că activitățile antreprenoriale ale economiei sociale trebuie să fie competitive și să producă beneficii. În UE, termenul de „economie socială” și sensul care îi este atribuit acestuia au făcut obiectul unui larg consens ⁽²⁾, în timp ce în America Latină există interpretări diferite.

2.1.3 În ultimii ani, în special din motivul schimbărilor politice și economice intervenite în America Latină, a devenit obișnuită utilizarea termenului „economie socială și solidară” (ESS) pentru a face referire la acest sector ⁽³⁾. Prin urmare, propunem utilizarea acestui termen în raport cu America Latină.

2.1.4 Un prim element care poate fi semnalat îl constituie faptul că ESS este alcătuită în întregime din entități cu caracter privat, înființate pentru a satisface necesități personale și sociale și nu pentru a remunera investitorii de capital. În America Latină, situația ESS variază de la o țară la alta, deși se pot identifica anumite modele care sunt, cu siguranță, prezente în toate aceste țări. Aceste aspecte comune permit, poate, acordarea unei mai bune interpretări noțiunii de ESS. ESS din America Latină este alcătuită, în principal, din cooperative, asociații de ajutor reciproc, fundații, asociații, societăți cooperative de muncă asociată, organizații de solidaritate socială, grupări cu caracter civil și microîntreprinderi de diverse tipuri. Aceste întreprinderi și entități au la bază solidaritatea și responsabilitatea socială. Majoritatea operează pe piață, dar, uneori, creează piețe speciale (comerț echitabil), în cadrul cărora se aplică principii altele decât cel al concurenței.

2.1.5 Organizațiile și întreprinderile din cadrul ESS au caracteristici diferite de cele ale organizațiilor și întreprinderilor cu capital public și privat, însă produc, de asemenea, bunuri și servicii. Prin urmare, întreprinderile nu sunt în mod exclusiv sau prioritar organisme caritabile și nici nu sunt lipsite de orice scop lucrativ: beneficiile sunt necesare. Chestiunea esențială o constituie modul de repartizare a beneficiilor activității, care nu se măsoară doar în termeni de rentabilitate financiară și de generare de facilități pentru membrii acestor întreprinderi și organizații și pentru anturaj, ci și în funcție de valoarea socială adăugată.

⁽¹⁾ Documentul COM(2009)647 privind Strategia UE 2020; Avizul CESE pe tema „Aspecte socioeconomice în relațiile UE-America Latină”. JO C 347, 18.12.2010, p. 48–54.

⁽²⁾ Avizul CESE INT/447, JO C 318, 23.12.2009, p. 22–28, privind diversitatea formelor de întreprindere; raportul „Toia” INI/2250/2008; Avizul CESE privind promovarea societăților cooperative în Europa (JO C 234 din 22.9.2005); Avizul CESE privind economia socială și piața unică (JO C 117 din 26.4.2000). În acest sens, recentelegi spaniolă și portugheză privind economia socială, din 2011, precum și alte reglementări ale statelor membre care se aplică entităților din cadrul ESS.

⁽³⁾ OIM utilizează, de exemplu, acest termen în recentul său document de lucru din 2010 elaborat de Centrul internațional de formare (CIF-OIM), intitulat „Economia socială și solidară: construirea unei baze de înțelegere comună”.

2.2 Dimensiuni și cuantificare

2.2.1 Una dintre marile probleme cu care se confruntă dezvoltarea ESS în America Latină o reprezintă dificultatea de a sistematiza informațiile cu privire la acest sector, aceasta sporind lipsa sa de vizibilitate socială. Este necesar să se cunoască, și nu doar să se intuiască, impactul real al ESS. Această dificultate de a măsura ESS face ca adevărata sa importanță socială și avantajele comparative pe care le oferă în raport cu alte tipuri de întreprinderi în termeni de impact al acțiunilor sale economice, sociale și solidare să fie greu de scos în evidență. Europa are aceleași exigențe la adresa acestui sector: recunoașterea statistică și crearea de registre publice fiabile și conturi-satelit pentru fiecare sector instituțional și domeniu de activitate, în scopul de a obține o mai mare vizibilitate ⁽⁴⁾.

2.3 Organizațiile de ESS

2.3.1 Așa cum este cazul în numeroase țări din UE, și în America Latină este prioritar să se rezolve lipsa unei reprezentări suficient de consolidate, integrate și eficiente a ESS. Cu toate că s-au realizat progrese importante în ultimii ani, structurile reprezentative ale diferitelor categorii din cadrul ESS trebuie integrate într-o manieră piramidală, de jos în sus, în mod sectorial și teritorial, evitându-se însă fragmentarea, concurența între acestea și corporatismul. Dat fiind că aceste organizații sunt apropiate de autoritățile locale și regionale, ele pot fi considerate cu ușurință poli de utilitate socială și de inovare, în măsură să aducă un răspuns la principalele probleme socioeconomice.

2.3.2 Atunci când organizațiile ESS ⁽⁵⁾ se bucură de un capital de recunoaștere care le conferă o reală capacitate de dialog și de negociere, acestea își consolidează zona de influență pentru a obține sinergii în termeni de consolidare a

⁽⁴⁾ Nu există statistici fiabile pentru America Latină, însă, conform studiilor realizate de FUNDIBES până în 2009, se poate estima, în mod aproximativ și provizoriu, că există peste 700 000 de organizații ale ESS și în jur de 14 milioane de membri. Mai mult, amploarea sectorului informal al economiei în întreaga regiune îngreunează peste măsură realizarea unei cuantificări generale exacte sau aproximative a ESS. ACI consideră că America Latină reprezintă regiunea care înregistrează „creșterea cea mai rapidă” în termeni de noi cooperative și membri (2009). INACOOOP, din Uruguay, furnizează o serie de cifre pentru 2008: 1 164 de cooperative, 907 698 de membri activi, cu o producție anuală de 1 708 milioane de dolari (3,2 % din producția totală), 27 449 de lucrători. Tot pentru 2008: Argentina: 12 760 de cooperative și 9 392 713 de membri; 4 166 de asociații mutuale și 4 997 067 de membri; 289 460 de lucrători (Sursă: INAES). Chile: 1 152 de cooperative și 1 178 688 de membri; 536 de asociații mutuale (Sursă: FUNDIBES). Columbia: 8 533 de cooperative și 1 39 703 de membri; 273 de asociații mutuale și 4 758 de membri (Sursă: CONFECOOP). Guatemala: 841 de cooperative și 1 225 359 de membri (diverse surse). Paraguay: 453 de cooperative și 1 110 000 de membri (Sursă: FUNDIBES). Pentru Brazilia, a se vedea nota de subsol nr. 9. Există, de asemenea, studii care scot în evidență soliditatea ESS în fața crizei. Însă toate aceste date și estimări sunt mai degrabă intuitive și aproximative decât verificabile.

⁽⁵⁾ Exemple de entități reprezentative: CONFECOOP (Columbia), CONACOOOP (Costa Rica), CONFECOOP (Guatemala), CONPACOOOP (Paraguay), Confederația cooperativelor din Honduras (Confederación Hondureña de Cooperativas, OCB) (Brazilia), CONACOOOP (Republica Dominicană), CUDECOOP (Uruguay), Consiliul întreprinderilor din cadrul economiei solidare din Mexic (Consejo Mexicano de Empresas de la Economía Solidaria) și COSUCOOOP (Mexic). La nivel internațional: ACI-América, CICOPA și altele.

capacităților, eficiență a întreprinderilor, responsabilitate socială a întreprinderilor, noi modele de gestionare, luptă împotriva rețelilor practice și, în definitiv, în termeni de impact sporit asupra sistemului economic.

2.4 Politicile publice

2.4.1 Una dintre sarcinile pe care ESS trebuie să le ducă la îndeplinire este identificarea modului de a încheia acorduri și alianțe cu autoritățile publice bazate pe respectul reciproc și pe independență. Prin urmare, politicile publice se numără printre preocupările și obiectivele prioritare ale ESS în America Latină. Politicile care se bazează în principal pe ajutoare economice directe fără compensare sunt incontrollable și imprevizibile, putând deveni un instrument de presiune și manipulare. Politicile strict paliative sau de asistență favorizează rețele practice.

2.4.2 Trebuie promovate politici integrale și participative conforme principalelor obiective ale ESS și ale guvernelor interesate de capacitatea ESS de a mobiliza resurse ale comunității și în cadrul pieței, pentru a obține beneficii globale prin intermediul unor soluții inovatoare la probleme complexe. Administrația publică și organizațiile ESS au în mod indiscutabil aceleași obiective sociale în ceea ce privește satisfacerea necesităților urgente ale persoanelor ⁽⁶⁾.

2.4.3 Pentru ESS, accesul la finanțare reprezintă o problemă endemică, care frânează în mod radical dezvoltarea sa. ESS este finanțată în principal din contribuțiile partenerilor și promotorilor săi, și nu din capitalul speculativ al părților terțe. În același timp, aceasta propagă practici care servesc interesul general. În general, acțiunea publică este rară și insuficientă în ceea ce privește obținerea de căi de finanțare regulate prin intermediul unor reforme legislative și măsuri macroeconomice adecvate pentru ESS. Sunt necesare politici de stat care să includă ESS în planificarea generală a economiei, politici de finanțare a industriei pentru a pune la dispoziție capital nou, încurajând fondurile de capital de risc, finanțarea participării economice a lucrătorilor și partenerilor și sprijinirea creării de grupuri de întreprinderi și sprijinirea participării ESS la achizițiile publice. Este urgent să se reformuleze acele măsuri care constituie obstacole nejustificate în calea dezvoltării de entități financiare proprii ESS, cum ar fi băncile etice și micro-finanțarea.

2.4.4 Majoritatea statelor trebuie să definească linii de acțiune politică clare, prin elaborarea de programe coordonate la diferitele lor niveluri și în cadrul diferitelor lor competențe și structuri administrative, pentru a instituționaliza ESS și a-i rezerva acesteia un tratament intersectorial. Procedurile administrative nu sunt suficient de rapide, iar armonizarea națională și supranațională a marilor linii de promovare și susținere a ESS nu este eficientă. Sunt necesare politici publice destinate evitării distrugerii micilor întreprinderi sociale și a rețelei de producție locale și solidare, precum și politici de formare profesională și

⁽⁶⁾ Instituții publice pentru ESS: INFOCOOP (Costa Rica), DANSOCIAL (Columbia), INCOOP (Paraguay), INAES (Argentina), SENAES (Brazilia), INACOOOP (Uruguay) sau INSAFOCOOP (El Salvador).

de gestionare a întreprinderilor, în special în contextul local, ⁽⁷⁾ și politici de adaptare a cadrelor de reglementare a diferitelor forme de ESS. Trebuie menționată în special necesitatea de a pune în aplicare politici publice în materie de educație (Recomandarea 193 OIM-2002) în ce privește ESS. Administrația publică, inclusiv universitățile, și ESS nu au depus suficiente eforturi pentru a colabora.

2.5 Dezvoltarea economică în America Latină și rolul ESS

2.5.1 Dezvoltarea și creșterea economică echitabilă

2.5.1.1 America Latină înregistrează o evoluție macroeconomică favorabilă în termeni de creștere convențională, deși aceasta este marcată de diferențe de la o țară la alta. Această creștere se produce însă în contextul unei realități sociale caracterizate prin inegalități profunde, cu un șomaj masiv și stagnant în anumite sectoare sociale, locuri de muncă precare și grupuri de populație care se confruntă cu excluziunea socială și sărăcia. Cu toate acestea, revalorizarea unui „stat proactiv” conștient de această dualitate socială nesustenabilă pare să încurajeze o creștere mai echitabilă ⁽⁸⁾ și un mai mare respect față de mediu.

2.5.1.2 Contribuția unei ESS consolidate în America Latină la gestionarea dezvoltării se axează asupra rezolvării unor situații grave de sărăcie, inegalitate, excluziune, economie informală, exploatare a persoanelor, lipsă de coeziune socială și delocalizare a întreprinderilor și asupra unei repartizări mai echitabile a veniturilor și a bogățiilor, contribuind la o schimbare necesară a modelului de producție. Acesta este contextul în care ESS furnizează servicii de bunăstare socială și oferă, față de alte sectoare, avantaje comparative în termeni de eficiență în alocarea și producerea de bunuri și servicii sociale preferențiale. Capacitatea sa de a acoperi sectoare ample ale populației, în teritorii în general îndepărtate de centrele de putere și economice, fac ca ESS să reprezinte instrumentul ideal pentru realizarea unei dezvoltări mai echitabile.

2.5.2 Economia informală și drepturile sociale

2.5.2.1 Economia informală reprezintă un fenomen foarte important în America Latină, care se regăsește și în anumite zone ale UE (economia subterană) și care se caracterizează prin dezvoltarea de activități profesionale sau economice cu lipsa, totală sau parțială, de acoperire socială și de respectare a legislației aplicabile. Șomajul, subocuparea forței de muncă și

slaba calitate a condițiilor de muncă contravin declarațiilor OIM privind munca decentă ⁽⁹⁾ și reprezintă o problemă acută. A fost identificată o legătură directă între munca informală sau subocuparea forței de muncă și nivelurile de sărăcie, situație endemică în rândul femeilor, tinerilor, populațiilor indigene sau persoanelor de origine africană și persoanelor cu handicap, atât în termeni de muncă informală, cât și în termeni de egalitate salarială și de tratament. În acest sens, alături de alți actori, ESS reprezintă un instrument eficient de combatere a economiei informale, dat fiind că, grație ei, o serie de întreprinderi și persoane își desfășoară activitatea în mod legal și beneficiază de o acoperire socială. Mai mult, aceasta servește la evitarea apariției unor practici care tind către a consolida externalizarea serviciilor publice, fără garanția prestațiilor, în detrimentul calității și al protecției sociale a beneficiarilor. Sindicatele și alți actori sociali, printre care se numără ESS, pot, în cooperare, juca un rol fundamental în dezvoltarea de mecanisme instituționale menite să combată cazurile de nereguli și fraude legate de economia informală și apariția unor falși lucrători independenți. Ele pot, de asemenea, contribui la garantarea muncii decente și a unor servicii publice universale și de calitate și la încurajarea activităților de consolidare a capacităților.

2.5.2.2 OIM recunoaște rolul ESS, întrucât printre valorile și principiile care stau la temelia întreprinderilor din cadrul economiei sociale se numără respectarea principiilor și a drepturilor fundamentale la locul de muncă ⁽¹⁰⁾. În acest sens, ESS și-a demonstrat capacitatea de a extinde serviciile de protecție socială la persoanele și consumatorii care nu sunt acoperiți de sisteme fiscale de asigurări sociale și de a contribui la corectarea dezechilibrelor de pe piața forței de muncă și a garanta egalitatea de tratament.

2.5.2.3 Există numeroase grupuri informale de lucrători independenți în cadrul ESS care nu au posibilitatea de a urma acțiuni de formare profesională, de a beneficia de finanțări și de a fi recunoscuți oficial. Existența unor legături de reciprocitate și încredere între micii producători sau artizani ar putea duce la procese de oficializare prin intermediul întreprinderilor din cadrul ESS, dat fiind că, de exemplu, producătorii neasociați nu dispun practic de nicio modalitate de acces la piața oficială. Trebuie consolidată prezența ESS în dezvoltarea protecției sociale prin intermediul sistemelor de sănătate gestionate împreună cu utilizatorii. Este esențial să se elimine economia informală care ar putea exista chiar în cadrul ESS.

⁽⁷⁾ În conformitate cu cele semnalate în ce privește IMM-urile în Avizul CESE REX/180 (15.2.2006) pe tema «Relațiile UE-Mexic», JO C 88, 11.4.2006, p. 85–93.

⁽⁸⁾ Conform datelor Comisiei Economice pentru America Latină și Caraibe (CEPAL), peste jumătate din populație (350 de milioane de persoane) trăiesc sub pragul sărăciei, iar 22 de milioane de copii trebuie să muncească pentru a supraviețui. Având în vedere caracterul lor exemplar, trebuie citate măsurile adoptate în decursul ultimului deceniu de către guvernele Braziliei, care au făcut ca milioane de persoane să iasă din starea de sărăcie extremă. ESS din această țară a contribuit la această reușită prin intermediul SENAES și al strategiei responsabilului său, Prof. Paul Singer. Conform declarației recente a acestuia, „ESS are nevoie de mai mulți bani, mai multă piață și mai multă cunoaștere”.

⁽⁹⁾ Conform Hărții economiei solidare din Brazilia, o treime din cele 22 000 de întreprinderi existente în această țară sunt informale (www.fbes.org.br). A se vedea, de asemenea, Avizul CESE REX/232 pe tema „Relațiile UE - America Centrală”, JO C 256, 27.10.2007, p. 138–143, Avizul CESE SOC/250 pe tema „Promovarea muncii decente pentru toți”, JO C 93, 27.4.2007, p. 38–41, și documentul de lucru din 12.10.2009 pe tema „Strategii pentru menținerea și crearea de locuri de muncă, în special pentru femei și pentru tineri” al Adunării Parlamentare Euro-Latinoamericane.

⁽¹⁰⁾ Documentul de lucru 2011 intitulat „Economia socială și solidară: drumul nostru comun către munca decentă”, disponibil la adresa: <http://socialeconomy.itcilo.org/en/2011-readers>. Acest document a servit, de asemenea, drept referință pentru punctul 3.2 al prezentului aviz.

2.5.3 Dezvoltarea locală și coeziunea socială

2.5.3.1 Obiectivul de a stabili parametri minimi de coeziune socială este considerat esențial pentru orice abordare a dezvoltării⁽¹¹⁾. Autoritățile locale realizează în prezent cât este de important, pentru a revitaliza comunitățile rurale și urbane, ca întreprinzătorii din cadrul ESS să se bucure de sprijin. Întreprinderile din cadrul ESS creează locuri de muncă locale, iar excedentele lor circulă la nivel local, promovând o acumulare destinată a fi reinvestită în cadrul aceluiași teritoriu. Astfel se asigură procese primare de coeziune socială cu controlul local al investițiilor, bunurilor și serviciilor, precum și circulația excedentelor în cadrul economiei locale și regionale, generându-se stabilitate economică.

2.5.3.2 ESS își demonstrează capacitatea de a crea și extinde cultura și rețeaua antreprenorială, precum și de a conecta activitatea economică cu necesitățile productive locale. ESS activează procese de dezvoltare endogenă în zonele rurale, de redinamizare a zonelor industriale în declin și de revitalizare a spațiilor urbane degradate, atenuând astfel dezechilibre teritoriale considerabile, fără a menține un model unic de dezvoltare locală, ci încurajând coexistența unor abordări diferite în funcție de necesitățile sociale și economice ale regiunilor.

2.5.3.3 ESS promovează autonomia teritorială, acordând o importanță deosebită societății civile în determinarea modelului de dezvoltare a zonei și controlarea evoluției proceselor de creștere și de reformă structurală. Cooperativele agricole reprezintă un element esențial al acestor procese. Politicile de coeziune socială trebuie să se concentreze asupra nivelului local (rural și urban) pentru a garanta serviciile sociale de bază, infrastructurile și educația. ESS este indispensabilă în acest sens.

2.5.4 Pluralitatea și democrația economică

2.5.4.1 ESS nu constituie un sector marginal, ci un element instituțional al sistemului economic, care coexistă cu sectorul public și cel privat de capital. Acest lucru îi permite să instaureze o pluralitate economică ce contrabalansează celelalte două sectoare. ESS contribuie la dezvoltarea durabilă, promovează rețeaua asociativă și asigură egalitatea de șanse prin intermediul sistemelor sale de promovare educativă. ESS este esențială pentru stabilitatea socială, durabilitatea creșterii economice, redistribuirea veniturilor și punerea în aplicare de alternative economice.

⁽¹¹⁾ Printre numeroase alte documente, a se vedea: CESE: A șasea întâlnire a societății civile organizate UE-AL din 2010; documente de lucru ale Comisiei Economice pentru America Latină și Caraibe (CEPAL) pentru summitul latino-american al șefilor de stat și de guvern din Santiago de Chile, din 2007; CESE REX/257 pe tema „Relațiile UE-Brazilia”, JO C 100, 30.4.2009, p. 93-99; CESE REX/232 pe tema „Relațiile UE-America Centrală”, JO C 256, 27.10.2007, p. 138-143; CESE: Acordul de asociere UE-America Centrală; Summitul de la Guadalajara UE/AL; CESE: A patra întâlnire a societății civile organizate UE-AL și Caraibe din 2006; CESE REX/210 pe tema „Relațiile UE-Comunitatea Andină”, JO C 309, 16.12.2006, p. 81-90; CESE REX/180 pe tema „Relațiile UE-Mexic”, JO C 88, 11.4.2006, p. 85-93; CESE REX/135 pe tema „Acordul de liber-schimb al Americilor”, JO C 110, 30/04/2004 p. 40-54; CESE REX/13 (JO C 169 din 16.6.1999); în special, CESE REX /152 pe tema „Coeziunea socială în America Latină și în Caraibe”, JO C 110, 30.4.2004, p. 55-71.

2.5.4.2 Funcționarea ESS pe baza principiului democratic și a participării persoanelor la luarea de decizii privind procesele sale economice presupune o permanentă școală de democrație și cetățenie. ESS este generatoare de rețele sociale, iar capacitatea sa de a contribui cu succes la rezolvarea conflictelor și la pacea și justiția socială o transformă într-un actor de neînlocuit al sistemului economic și social din America Latină. Această capacitate a sa trebuie promovată.

3. Cooperarea internațională în materie de ESS

3.1 Nevoia de cooperare

3.1.1 ESS are la bază principii și practici comune UE și Americii Latine. Astfel, aceste puncte comune pot favoriza cooperarea între cele două regiuni, atât în beneficiul dezvoltării durabile cât și al schimburilor comerciale și între întreprinderi.

3.1.2 Reiterând cele deja afirmate cu alte ocazii, CESE subliniază necesitatea ca acordurile comerciale semnate cu țările din America Latină să promoveze dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii și a microîntreprinderilor, și, concret, a ESS⁽¹²⁾.

3.2 Rețelele

3.2.1 Rețelele alcătuite din entități reprezentative ale ESS, întreprinderi sociale și centre de informare, cuantificare și inovare și de formare universitară pot constitui platforme care să contribuie la depășirea marilor deficiențe semnalate. UE poate fi deosebit de utilă în ceea ce privește realizarea acestor obiective, însă măsurile nu trebuie să vizeze în mod exclusiv țările sau zonele cu veniturile cele mai mici, ci și regiunile emergente cu venituri medii, care trebuie să își consolideze coeziunea socială și creșterea echitabilă. Existența unei ESS întemeiată pe rețele fiabile ar contribui la identificarea necesităților celor mai urgente și a proiectelor celor mai eficiente, astfel încât cooperarea internațională a UE să fie mai selectivă. Acțiunea UE pentru a crea rețele între America Latină și alte regiuni în curs de dezvoltare (Africa, Asia etc.), bazate pe ESS, poate fi de cea mai mare importanță⁽¹³⁾.

3.3 Cooperarea pentru dezvoltare și codezvoltarea în domeniul ESS

3.3.1 UE poate aborda cooperarea prin intermediul punerii în aplicare de **planuri de întreprindere de ESS în favoarea dezvoltării durabile**⁽¹⁴⁾ la care participă guvernele din America

⁽¹²⁾ CESE REX/277, JO C 347, 18.12.2010, p. 48-54, pe tema „Promovarea aspectelor socioeconomice în relațiile UE-America Latină”. A se vedea, de asemenea, pozițiile adoptate de CESE cu privire la diferitele acorduri comerciale cu țări din această regiune.

⁽¹³⁾ În acest sens, trebuie evaluat rolul Chinei la nivel mondial și importanța sa din diverse puncte de vedere ca actor în cadrul alianțelor strategice. În America Latină există rețele importante cum ar fi RED DEL SUR (Mercosur); Unisol (Brazilia) sau Fondul FIDES (Mexic).

⁽¹⁴⁾ Legătura dintre ESS și durabilitatea din punct de vedere al mediului reprezintă una dintre caracteristicile sale specifice. În acest sens, a se vedea capitolul 9 din documentul citat la nota de subsol nr. 10 din prezentul aviz, în ceea ce privește așa-numitele „locuri de muncă ecologice”. A se vedea, de asemenea, JO C 48, 15.2.2011, p. 14-20 și JO C 48, 15.2.2011, p. 65-71.

Latină angajate în acest domeniu și organizațiile din cadrul ESS de pe ambele continente, prin stabilirea de programe de însoțire și asistență tehnică pentru întreprinzători în cadrul unor politici active de ocupare a forței de muncă. Astfel, prezența UE în America Latină va fi percepută ca având și alte dimensiuni decât interesul comercial.

4. 2012 ca punct de inflexiune: Anul internațional al cooperativelor (ONU); a șaptea întâlnire a societății civile organizate Uniunea Europeană-America Latină

4.1 În Rezoluția 64/136 adoptată de Adunarea sa generală, ONU a declarat **2012 Anul internațional al cooperativelor**. Printre declarațiile importante din această rezoluție și care

subliniază contribuția cooperativismului la dezvoltarea economică și socială în întreaga lume, ONU încurajează promovarea sa activă în special în decursul anului 2012. Prin prezentul aviz, Comitetul sprijină toate dispozițiile acestei rezoluții și propunerile sale.

4.2 Tot în anul 2012 va avea loc cea de-a șaptea reuniune a societății civile organizate Uniunea Europeană-America Latină. În cadrul acestei întâlniri și al sesiunilor sale pregătitoare au fost prevăzute ședințe de lucru destinate dezbaterii, cu reprezentanți ai ESS, Americii Latine și Uniunii Europene, a conținutului prezentului aviz, pentru a se ajunge la un consens privind o serie de recomandări ce vor fi formulate în documentul final.

Bruxelles, 22 februarie 2012

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Staffan NILSSON
